

BALI-LOMBOK-JAVA

van reizigers voor reizigers

BALI-LOMBOK-JAVA

De wereld houdt niet op met draaien. Een wereldreiziger is de eerste om dat te beamen. Hoewel men geen inspanningen gespaard heeft om al de gegevens in deze gids uitgebreid te testen en te actualiseren, is het niet uitgesloten dat je ter plaatse vaststelt dat bepaalde gegevens in deze gids toch al opnieuw gewijzigd zijn. Veel adressen en suggesties in de Trotters zijn bovendien wat 'fragiel', juist omdat ze zo sympathiek en verrassend zijn. We zouden het daarom bijzonder op prijs stellen als je ons op de hoogte brengt van eventuele wijzigingen, zodat we de eerstvolgende herdruk op een correcte manier kunnen aanpassen. Dank bij voorbaat. Ons adres:

TROTTER

Uitgeverij Lannoo
Kasteelstraat 97
B-8700 Tielt

Uitgeverij Terra Lannoo
Postbus 97
NL-3990 DB Houten

E-MAIL: TROTTER@LANNOO.BE

WWW.TROTTERCLUB.COM

De prijscategorieën die in de Trottergidsen worden gebruikt, zijn steeds afgestemd op het land. Als je in een goedkoop hotelletje ongeveer € 25 betaalt, behoort een hotel waar je € 75 neertelt uiteraard tot de dure prijsklasse. De uitgever kan niet aansprakelijk worden gesteld voor eventuele fouten of de gevolgen ervan.

VERTALING Ilse van Huis; 2017 Imago Mediabuilders

REISINFORMATIE VLAANDEREN EN NEDERLAND Wegwijzer, Brugge

OMSLAGONTWERP Studio Jan de Boer / Helga Bontinck

ONTWERP BINNENWERK Imago Mediabuilders

OMSLAGFOTO Aleksander Todorovic / Shutterstock

OORSPRONKELIJKE TITEL Le Routard – Bali, Lombok

OORSPRONKELIJKE UITGEVER Hachette, Paris

DIRECTEUR VAN DE REEKS EN AUTEUR Philippe Gloaguen

STICHTERS Philippe Gloaguen en Michel Duval

ADJUNCT-REDACTEUREN Benoît Lucchini en Amanda Keravel

REDACTEUREN Olivier Page, Véronique de Chardon, Isabelle Al Subaihi, Anne-Caroline Dumas, André Poncelet, Marie Burin des Rozières, Thierry Brouard, Géraldine Lemauf-Beauvois, Anne Poinot, Mathilde de Boisgrollier, Alain Pallier en Fiona Debrabander

© Hachette (alle rechten voor vertaling, reproductie en bewerking gereserveerd voor alle landen),

Uitgeverij Lannoo nv, Tielt, 2018

© Cartografie Hachette Tourisme

WWW.LANNOO.COM

D/2018/45/112 - ISBN 978 94 014 4946 5 - NUR 517

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUD

INLEIDING	12	Geldzaken	83
TOPERVARINGEN	16	Gezondheid	86
MENS, MAATSCHAPPIJ, NATUUR EN CULTUUR	31	Internetadressen	88
Beroemde personen	32	Kinderen	88
Bureaucratie	34	Klimaat	88
Cultureel erfgoed	34	Musea en bezienswaardigheden	90
Drank	39	Noodgevallen	91
Economie	41	Overnachten	91
Eigenaardig, niet?	41	Post (Kantor Pos)	94
Feesten, rituelen en ceremonies	42	Reisliteratuur	94
Geografie	45	Risico's en ergernissen	96
Geschiedenis	46	Sigaretten	97
Geschiedenis van het toerisme op Bali: enkele overwegingen	53	Taal	97
Godsdienst en geloof	54	Telecommunicatie	105
Keuken	56	Tijdsverschil	107
Media	58	Vervoer	107
Mensenrechten	59	Winkelen	114
Milieu	60	REISPLANNER	118
Sport en ontspanning	61	BALI	
Wajang	66		
Werelderfgoedlijst van Unesco	67	HET ZUIDEN VAN HET EILAND	129
Zeden en gewoonten	67	Denpasar	129
REIZEN NAAR BALI-LOMBOK-JAVA	70	Sanur	134
BALI-LOMBOK-JAVA PRAKTISCH	75	Kuta, Legian, Seminyak en Petitenget-Canggu	143
ABC van Indonesië	76	Het schiereiland Bukit	166
Alvorens te vertrekken	76		
Budget	80		
Douane	82		
Drugs	82		
Elektriciteit	83		
Foaien	83		
Foto's	83		

DE ROUTES IN HET CENTRUM EN HET NOORDEN 173

Batubulan	173
Sukawati, Batuan, Mas, Bona, Gianyar en Bangli	174
Ubud	176

HET NOORDEN: VAN UBUD NAAR HET BATURMEER 204

Van Ubud naar Tampaksiring	204
Tampaksiring	205
Baturmeer	206
Kintamani	211

DE ROUTES IN HET OOSTEN 212

Klungkung	212
Sidemen	213
Besakih	217
Agungberg	218
Kusamba	221
De eilanden	221
Padangbai	229
Manggis Beach	234
Candi Dasa	234
Karangasem	239
Tirtagangga	239

DE KUSTWEG IN HET OOSTEN 241

Amed	242
Tulamben	249

DE NOORDKUST 252

Tejakula	252
Van Tejakula naar Singaraja	254
Singaraja	255
Bedugul	256
Batukau	257

Munduk	258
Lovina	259

HET WESTEN VAN BALI 264

Van Lovina naar Gilimanuk	264
Pemuteran	264
Van Gilimanuk naar het zuiden van Bali	269
Tanah Lot	272
Mengwi	272
Sangeh	274
Kapal, Sempidi, Luluk	274

LOMBOK

HET WESTEN, ROND MATARAM 282

Lembar	282
Ampanan, Mataram, Cakranegara en Mandalika	282
Senggigi en Mangsit	285
Narmada	291
Suranadi	291

NAAR HET ZUIDEN 292

Sukarara	292
Penujak	292
Sengkol	292
Kuta	294

HET MIDDEN VAN HET EILAND 304

Kotaraja en Loyok	304
Tetebatu	304

HET OOSTEN VAN HET EILAND 307

IN HET NOORDWESTEN, DE GILI-EILANDEN 307

Gili Air	311
Gili Meno	316
Gili Trawangan	319

HET NOORDEN VAN HET EILAND 328

Rinjaniberg	328
-------------------	-----

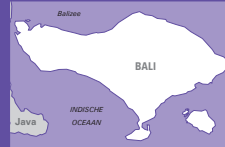
JAVA

Yogyakarta	338
Prambanan	366
Borobudur	371
Merapivulkaan	379
Surabaya	381
Probolinggo	389
Bromovulkaan	392
Semeruvulkaan	398
Kawah Ijenvulkaan	401

REGISTER 413

KAARTEN EN PLATTEGRONDEN

Afstanden tussen de steden	109	Lombok, overzichtskaart	278-279
Amed	243	Lovina	260-261
Bali, het noorden van, overzichtskaart	253	Mangsit	289
Bali, het zuiden van, overzichtskaart	167	Nusa Lembongan	223
Bali, overzichtskaart	126-127	Padangbai	231
Baturmeer, overzichtskaart	207	Pemuteran	267
Borobudur	372-373	Prambanan	369
Borobudur – de bas-reliëfs	375	Rinjaniberg, overzichtskaart	331
Bromo- en Semeruvulkaan, overzichtskaart	394-395	Routes in het oosten, overzichtskaart	214-215
Candi Dasa	236-237	Sanur	135
Canggu	149	Senggigi	287
Denpasar	131	Surabaya	385
Gili Air	313	Tetebatu	305
Gili Meno	317	Tulamben	249
Gili Trawangan	321	Ubud	178-179
Gili Trawangan, detailkaart	323	Ubud, detailkaart	181
Java, overzichtskaart	338-339	Ubud, omgeving van, overzichtskaart	201
Kawah Ijenvulkaan, overzichtskaart	403	Yogyakarta	343
Kuta (Bali)	145	Yogyakarta, de Kraton – detailkaart III	359
Kuta (Lombok)	295	Yogyakarta, de omgeving van, overzichtskaart	363
Kuta (Lombok), de regio, overzichtskaart	300-301	Yogyakarta, de wijk Prawirotaman – detailkaart II	347
Kuta, Legian-Seminyak, Petitenget-Canggu, overzichtskaart	144	Yogyakarta, het centrum – detailkaart I	345
Legian-Seminyak	147		

■ **Politiebureau (plattegrond E4, 6):** *Jl. Andong, aan de weg naar Tegallalang en Kintamani* ☎ 97 53 16.

ALLERLEI

■ **Kupu Kupu Foundation:** ☎ 082 145 855 102 (bellen of WhatsApp) @ balikupu@yahoo.com 🌐 kupukupoundation.org. Zie ook 'Slapen' en 'Winkelen'. Begonia van de Kupu Kupu Foundation organiseert allerlei activiteiten (*legong dance*, koken, yoga, massages, tochten naar Mont Batur, fietstochten, kaartjes voor de veerboot naar de Gilis enzovoort) en alle commissies vloeien terug naar de stichting. Zo verbind je het nuttige met het aangename.

■ **Vluchten bevestigen:** aan Jl. Raya Ubud liggen verscheidene reisbureaus die deze dienst aanbieden, tegen betaling van een kleine commissie (ongeveer 10.000 Rps). Het is niet meer altijd nodig om je vlucht te bevestigen, informeer dus eerst bij de betreffende maatschappij.

📦 **Supermarkten:** *Bintang Supermarket (plattegrond B3, 7): Jl. Campuhan*. Hier vind je alles.

🐒 **Pandawa Mini Market (detailkaart C4, 8):** *Jl. Monkey Forest*. In het centrum; beperktere keuze wat voedsel betreft, maar heel veel souvenirs en cd's met traditionele muziek.

📖 **Boekhandels:**

• **Rendez-vous Doux (detailkaart D4, 13):** *Jl. Jembawan, naast een tempel* ☎ 74 70 163 @ rendezvousdoux_bali@yahoo.fr. Een boekhandel met coffeeshop, gerund door Thierry die graag een praatje maakt en heel wat tips heeft voor bezoekjes aan het eiland en zijn nieuwe thuisstad. Nogal wat Franse boeken, in alle genres. Hier breng je bij een kopje koffie graag wat tijd door.

• **Periplus (detailkaart C3, 9):** *Jl. Raya Ubud 23*. Zeer uitgebreide, Engelstalige boekhandel. Uitstekend aanbod van kaarten. Ander adres: *Jl. Monkey Forest (detailkaart C4, 10)*.

• **Ganesha Bookshop (detailkaart D4, 11):** *op de hoek van Jl. Raya Ubud met Jl. Jembawan*. Hier zijn veel interessante boeken over Indonesië te vinden.

■ **Bescherming van het milieu:** om het aantal wegwerpflessen van plastic en de vervuiling te

beperken, kun je in sommige hotels en restaurants je eigen flessen laten vullen met gezuiverd water. Zo ga je verspillen tegen. Zoek naar de aanplakbiljetten of informeer bij het Bureau voor Toerisme.

VERVOER IN UBUD

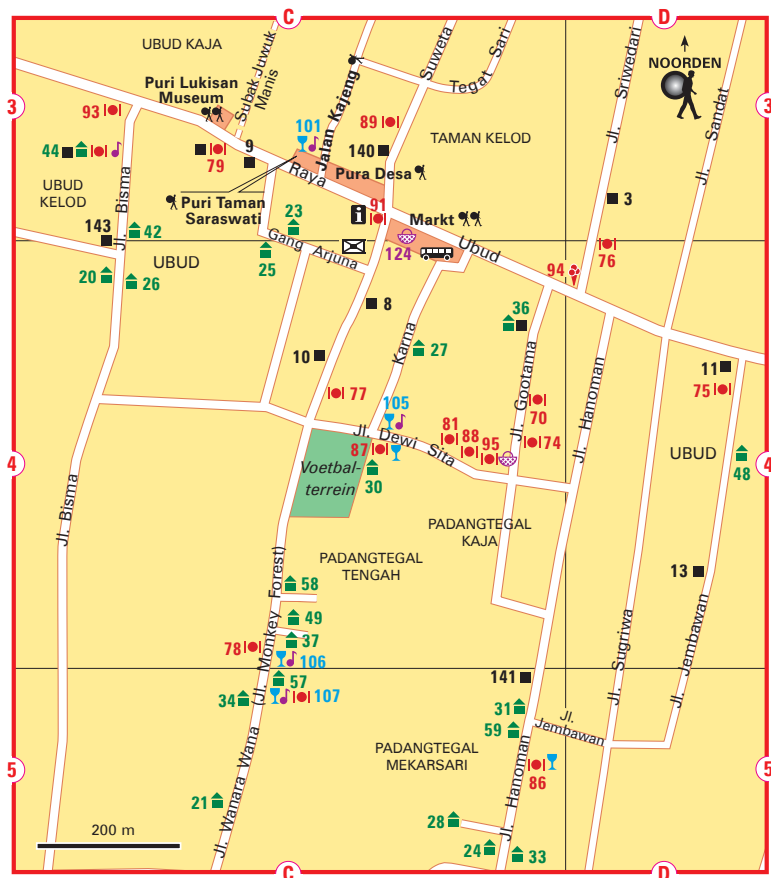
De stad strekt zich kilometers ver in alle richtingen uit. Te voet kom je nergens. De talrijke chauffeurs die langs de straten in het centrum staan te wachten, weten dit en zullen je dan ook voortdurend hun diensten aanbieden. Aan het einde van de dag is het centrum een grote file. Ook hier is de tweewieler de beste manier om je te verplaatsen zonder een aanval te doen op je budget.

• **De scooter:** reken op 50.000 Rps per dag. De beste oplossing als je de streek rond Ubud wilt verkennen. Kijk goed de remmen, de banden en de verlichting na. Vergeet ook je helm niet. Je kunt bijna overal een scooter huren.

• **De fiets:** een optie voor de sportievelingen onder ons, want er zijn wel wat hellingen. Wees voorzichtig op de hoofdstraten, want daar kan de confrontatie tussen twee- en vierwielers wel eens voor een onaangename ervaring zorgen (soms echt gevaarlijk).

SLAPEN

Er zijn ontzettend veel slaapgelegenheden in Ubud en ook alle prijscategorieën zijn er vertegenwoordigd. De meeste adresjes liggen natuurlijk in het centrum van de stad, langs de lus die gevormd wordt door de Jl. Monkey Forest en de Jl. Hanoman. Nadeel van dit grote aanbod: de tuintjes zijn minuscuul klein (soms zelfs niet-bestaand) en het uitzicht wordt vaak belemmerd door de aaneenschakeling van bouwwerken. Wie zoekt naar meer ruimte en natuur, hoeft alleen maar de stadskern te verlaten. Op een loopafstand van 15 min vind je heel wat leuke slaappleaatsen. Je kunt zelfs een huisje huren te midden van de rijstvelden en de tropische plantengroei. Idyllische adresjes die in aantal groeien, profiterend van een betoverende omgeving die tegelijkertijd juist door die adresjes wordt aangetast, nieuwe bouwwerken knabbelen elk jaar een stukje van het landschap op.

DETAILKAART UBUD

■ Nuttige adressen	42 Honeymoon Guesthouse	☒ Een tussendoortje
ℹ Ubud Tourist Information	44 Rouge	79 Casa Luna
3 Arts	48 Matahari Cottages	94 Gelato Secrets
8 Pandawa Mini Market	49 Cendana Resort and Spa	95 Les Confitures de Michèle
9, 10 Boekhandels Periplus	57 Adi's Cottages en Sri Bungalows	🍷 lets drinken,
naar muziek luisteren
11 Ganesha Bookshop	58 Komaneka at Monkey Forest	101 Café Lotus
13 Boekhandel
Rendez-vous Doux	59 Indra Prastha Homestay	105 Bamboe Bar
🛏 Slapen	☒ Eten	106 Laughing Buddha Bar
20 The Happy Mango Tree Hostel	44 Rouge en Burger Shop	107 Art Café
21 Argasoka Bungalows	70 Melting Wok Warung en
Warung Biah Biah	🛍 Winkelen
23 Pelangi Bungalows	74 Dewa Warung en
Waroeng Bernadette	95 Les Confitures de Michèle
24 Candra Asri	75 Bali Buda Café	124 Markt van Ubud
25 Suarsena Bungalows
Monkey Forest Road	76 Fair Bale Warung	■ Wat is er te doen?
26 Warji House 2	77 Ibu Rai	36 Nirvana
27 Sania's House	78 Café Wayan	44 Rouge
28 Ganesha Inn	81 Kafe Batan Waru	79 Casa Luna
30 Wahyu Bungalows	86 Kafe	140 Bumbu
31 Jati Home Stay	87 Tutmak	141 The Bodyworks Centre
33 Artini 1 Cottages	88 Locavore	143 Lily Spa
34 Jati 3 Bungalows	89 Terazo	
36 Nirvana	91 Arang Saté Bar	
37 Mandia Bungalows	93 Miro's	

Als je hier een verblijf in het hoogseizoen plant (juli-aug. en de periode van de eindejaarsfeesten), kun je het beste heel lang van tevoren reserveren. Een paar dagen voor je aankomst ook even informeren of alles nog in orde is, om onaangename verrassingen te vermijden. In deze periode loopt ook elke poging tot onderhandelen vast met een 'No discount'. Buiten het hoogseizoen is alles weer bespreekbaar.

Het ontbijt is bijna overal bij de prijs inbegrepen (op enkele uitzonderingen na, maar dat wordt in de tekst aangegeven). De meeste logementen hebben gratis wifi en bieden allerlei diensten aan (wasserette, verhuur van scooters, verkoop van buskaartjes en kaartjes voor activiteiten, massage enzovoort).

Nog een laatste tip: neem 's avonds een zaklamp mee als je op stap gaat, aangezien de kleine wegen en straten niet of nauwelijks verlichting hebben.

GOEDKOOP

(minder dan 350.000 Rps of € 23)

🏠 Pelangi Bungalows (detailkaart C3-4, 23): *Gang Arjuna* ☎ 97 07 92. Informeel en aangenaam, heel rustig gelegen en toch vlak bij de drukte van het centrum. Eenvoudige bungalows van baksteen en bamboe die een aantal kleine kamertjes met bescheiden comfort herbergen: ventilator en badkamer (koud water). Hartelijke ontvangst.

🏠 Kupu Kupu Bungalows (plattegrond C2, 53): *Jl. Kajeng, voorbij Arjana Bungalows* ☎ 082 145 855 102 of 081 236 287 20 (bellen of WhatsApp) @ kupubali@yahoo.com 🌐 kupukupufoundation.org. Tweepersoonskamers 150.000-200.000 Rps. De ligging in de rijstvelden is gewoon betoverend. Kies uit twee *lumbung* (traditionele bungalows met een dak van natuurlijke materialen, waar de rijst wat hoger en dus buiten het bereik van knaagdieren lag en rustig kon drogen) of twee bungalows op de begane grond. Geen warm water noch wifi, maar wat een uitzicht. Heel vriendelijke ontvangst. Met de (al met al bescheiden) huurprijs help je de gehandicapte kinderen van de Kupu Kupu Foundation (die beheerd wordt door de fantasti-

sche Begonia Lopez). Vlakbij ligt een kleine *waring*, de *Sweet Orange* (zie hierna bij 'Eten'). Kleine winkel van de vereniging in het centrum (zie 'Winkelen').

🏠 The Happy Mango Tree Hostel (detailkaart C4, 20): *Jl. Bisma 27* ☎ 97 71 04. *Bed op een slaapzaal 50.000 Rps; tweepersoonskamer 180.000 Rps. Ontbijt niet inbegrepen. Wifi.* Grote, kleurrijke villa in een centrale en toch rustige straat. Er zijn zo'n zes slaapkamers met vier bedden, eenvoudig, maar goed onderhouden en de meeste met een eigen, kleine badkamer. Kies bij voorkeur een slaapzaal op de begane grond, de drie op de bovenverdieping staan met elkaar in verbinding (meer heen en weer geloop dus). Er is ook een handjevol privékamers met badkamer, eenvoudig maar leuk. De fraaiste kamers, tegen dezelfde prijs, hebben een eigen terrasje met uitzicht op de rijstvelden. Geen airco, ventilatoren voor iedereen. Gastvrije bar-restaurant met comfortabele, kleurrijke banken. Verschillende excursies mogelijk. In de wijk liggen nog enkele hostels.

🏠 Jati Home Stay (detailkaart C5, 31): *Jl. Hanoman, helemaal achteraan in een smal steegje, dat haaks op de hoofdweg staat* ☎ 97 77 01 @ asa_dewa2000@yahoo.com 🌐 jatihs.com. Tweepersoonskamer 250.000-300.000 Rps. *Wifi.* Een kleine *homestay* met ongeveer tien kamers in een gebouw met een verdieping, gelegen tegenover een mooi, klein rijstveld. Je bevindt je in feite in het openlucht-atelier van de eigenaar, de schilder Made Jati, die zijn doeken op de binnenplaats te drogen zet. Alle kamers hebben een muskietennet, warm water en een ventilator. Interieurs van gevlochten bamboe (niet bijzonder geluiddicht dus) en schone badkamers. Klein terras met uitzicht op een rijstveld. Leuke inrichting. Aangenaam adresje, rustig en toch ook centraal gelegen. Vriendelijke ontvangst en elke dag een ander ontbijt.

🏠 Wahyu Bungalows (detailkaart C4, 30): *in een straatje langs het stadion, net erachter* ☎ 97 53 08 @ wayan.lianta@gmail.com. Tweepersoonskamer vanaf 250.000 Rps. Tien mooie, brandschone kamers in een gebouw met een verdieping of kleine bungalows achter in

een tuin. Sommige kamers zijn onlangs gerenoveerd (airco) en dus iets duurder. Heerlijk zwembadje, gezellig restaurant bij de ingang en alleraardigste ontvangst. Op de achtergrond hoor je de voetballende kinderen en de *game-lan*-repetities.

☞ Suarsena Bungalows Monkey Forest Road (detailkaart C3-4, 25): *Gang Arjuna*

☎ 081 23 60 85 90 @ *nyoman.darma@yahoo.com*. In een rustig straatje op een steenworp afstand van het centrum. Een gebouw met twee verdiepingen. Balkons en terrassen. Alles is netjes. Goede ontvangst en een goede prijs-kwaliteitverhouding.

☞ Candra Asri (detailkaart C5, 24): *Jl. Hanoman 43* ☎ 97 05 17. Een gezellig *guest-house* met twee verdiepingen. Licht iets van de straat af, maar het lawaai hoor je toch wel.

Ruime kamers met warm water en ventilator. Die op de begane grond zijn het goedkoopst. De twee kamers beneden zijn echter geen aanrader: ze zijn wat te klein. Helemaal bovenin daarentegen heb je een kamer met privéterras en uitzicht op de rijstvelden en de daken van de stad.

☞ Warji House 2 (detailkaart C4, 26): *Jl. Bisma* ☎ 97 12 61 📧 *warjibungalow.com*.

Tweepersoonskamer 200.000-350.000 Rps, afhankelijk van het seizoen en het type. Een groot huis op een plek die toch nog rustig is, ondanks het feit dat de bouwsels hier als paddenstoelen uit de grond schieten en de rijstvelden meedogenloos opgeslokt worden. De kamers (met ventilator en warm water) liggen verspreid over vier verdiepingen. Kies er eentje bovenin, ook al zijn die een beetje duurder: het uitzicht is leuk en de kamers zijn pas vernieuwd (tegelvloer, bad, goede bedden). Het ontbreekt dit adres een beetje aan fantasie, maar de sfeer is hier goedmedeljk.

☞ Sania's House (detailkaart C4, 27): *Jl. Karna 7* ☎ 97 55 35 @ *sania_house@yahoo.com*. *Net voorbij de markt. Tweepersoonskamers met ventilator 250.000 Rps, met airco vanaf 350.000 Rps. Wifi.* Achter een gebeeldhouwde ingang en een mooie tempel vind je kamers van aanvaardbare grootte, met terras en verdeeld over kleine gebouwen van twee ver-

diepingen (kies er eentje helemaal bovenaan) en een paar traditionele paviljoens (duurder). Verzorgd interieur, vooral in de duurdere kamers (bedden van bewerkt hout, stenen waskommen). Klein zwembad, enigszins troebel water. Hartelijke ontvangst. Opgelet: af en toe problemen met de reserveringen, dus je kunt beter voor aankomst even checken.

☞ Ganesha Inn (detailkaart C5, 28): *Jl. Hanuman 43* ☎ 97 05 45. *Tweepersoonskamer circa 240.000 Rps*. Gelegen achter in een laan met verschillende *losmen*. Deze is heel rustig gelegen. Niet meer dan drie kamers (warm water, ventilator), op de begane grond en boven.

Ook een kleine tempel die is opgedragen aan Ganesh en die uitkijkt over de rijstvelden. Heel netjes. Zeg even hallo tegen de beo die ... Japans spreekt.

☞ Arjana Bungalows (plattegrond C2, 38): *Jl. Kajeng 39, helemaal aan het einde van de straat, achter de kleine brug* ☎ 97 20 18. *Wifi*.

Ruime bungalows die verspreid liggen op de heuvel, in een verzorgde tuin. Grote, nette kamers met ventilator en warm water. Goed onderhouden (meer ook niet). Leuk zwembad.

☞ Mandia Bungalows (detailkaart C4, 37): *aan het einde van een klein weggetje dat uitkomt op Jl. Monkey Forest* ☎ 97 09 65

@ *mandiabungalows@gmail.com*. *Reken op 250.000-400.000 Rps, afhankelijk van het type en het seizoen. Wifi*. Kleine groepjes bungalows in een tuin met een net gazon, wat een gevoel van ruimte schept (en dat ontbreekt hier soms). Er werden inspanningen gedaan om de kamers mooi in te richten. Ventilator, muskietennet en warm water. Heel schoon. Vriendelijke ontvangst. Bij aankomst krijg je een warm drankje aangeboden.

☞ Omah d'Taman (plattegrond D3, 22): *Jl. Sridewari 53* ☎ 974 024 📧 *omah-dtaman.ubudhotelsbali.net*. *Reken op 250.000-350.000 Rps*. 4 kamers. Onze voorkeur gaat uit naar de *twins*, nummer 3 en 4, achter in de tuin, met uitzicht op de jungle. Eenvoudige inrichting.

Klein, betegeld terras, airco. Netjes. Vriendelijke ontvangst door de eigenaar.

☞ Argasoka Bungalows (detailkaart C5, 21): *Jl. Monkey Forest* ☎ 97 09 12 📧 *argasoka-*

kabungalows.com. Tweepersoonskamers voor 250.000-400.000 Rps. Wifi. Deze gemoedelijke losmen ligt een beetje van de straat verwijderd en biedt kamers aan die verdeeld zijn over een handvol losstaande paviljoentjes, of nog rustiger, kleine gebouwtjes met een verdieping in de tuin die afloopt naar de rivier. Warm water, ventilator en een klein balkon voor iedereen; airco in de duurdere kamers. Zwembad.

 Artini 1 Cottages (detailkaart C5, 33): Jl. Hanoman ☎ 97 84 25 📠 artiniccottage.com. Tweepersoonskamers voor 250.000-350.000 Rps. Verscheidene bungalows die eruitzien als Balinese tempels van bewerkt natuursteen. De kamers zijn klein, maar mooi ingericht, met ventilator, badkamer (warm water) en terras. Alles is netjes. Een heel verzorgd en vredig geheel. Je mag gebruiken van het zwembad van de Artini 2, er vrijwel recht tegenover. Goede ontvangst en de sfeer van een *homestay*.

 Gusti's Garden Bungalows (plattegrond C3, 46): Jl. Kajeng 27 ☎ 97 33 11 @ gusti_garden@yahoo.com. Tweepersoonskamers voor 300.000-350.000 Rps. Wifi. De kamers zijn eenvoudig, maar netjes. Tegelvloer, leuke inrichting met ventilator. Vrij ruim zwembad. Elke bungalow heeft een klein terras bij een ruime tuin. Er is zelfs een restaurantje. Je hebt meteen geen zin meer om ook maar iets te doen. Alleraardigste ontvangst. De deuren gaan met hangsloten op slot.

DOORSNEEPRIJS

(350.000-700.000 Rps of € 23-46)

 Jati 3 Bungalows (detailkaart C5, 34): Jl. Monkey Forest ☎ 97 32 49 @ jati3_ubud@yahoo.com 📠 jati3bungalows.com. Tweepersoonskamer voor 500.000 Rps. Aan het einde van een weggetje dat is voorbehouden aan voetgangers en fietsers. Rustig en centraal gelegen. De kamers zijn ondergebracht in drie kleine gebouwen met verdieping en kijken uit over het zwembad of Monkey Forest. Overal is airco en de meeste kamers hebben een balkon. Er zijn ook gezinskamers.

 Indra Prastha Homestay (detailkaart C5, 59): Jl. Hanoman 40, naast Jati Home Stay

☎ 97 55 49 @ indraprastha_homestay@yahoo.com. Tweepersoonskamers voor 350.000-500.000 Rps. Wifi. Een aardig adresje met houten kamers, ingericht in een traditionele woning met rieten dak. Tegelvloer, leuke inrichting, fraai bedlinnen. De duurste kamers hebben zelfs een gasstel en een koelkast. Heel netjes. Goed onderhouden tuin. Kortom, een degelijk adres.

 Nirvana (detailkaart C4, 36): Jl. Gootama 10 ☎ 97 54 15 📠 nirvanaku.com. Tweepersoonskamer 350.000 Rps. Niet meer dan vier kamers, die comfortabel (ventilator, warm water) en aangenaam zijn. Ze hebben een klein terras met mooie, beschilderde meubels. Leuke tuin vol vogelkooien, er klinkt hier overal gezang. Achter in de tuin vind je het kunstenaarsatelier van Nyoman Suradnya. Je kunt hier ook batikcursussen volgen (zie verderop in de rubriek 'Wat is er te doen?'). En er is een bibliotheek waar je goede boeken kunt lenen. Vredige, huiselijke sfeer.

 Abangan Bungalows (plattegrond B3, 50): Jl. Raya Ubud, aan de rechterkant als je naar de brug toe gaat (staat aangegeven) ☎ 97 59 77 @ abanganbungalow@yahoo.com. Tweepersoonskamer circa 350.000 Rps. Tussen de rijstvelden en de tropische begroeiing staan ongeveer vijftien bungalows van bamboe, sommige met een traditioneel strodak. Overal warm water en een paar met airco. De badkamer is beneden, boven liggen lichte kamers met uitzicht op de rijstvelden. Het zwembad is minuscuul klein.

 Gerebig (plattegrond B3, 41): in Penestanan ☎ 97 45 82 📠 gerebig.com. Neem de kleine weg die bochtig naar boven loopt, net voorbij het museum Blanco, en volg deze tot aan het bord rechts. Je komt er via een straatje langs de rijstvelden. Tweepersoonskamer 300.000-500.000 Rps, afhankelijk van het type en de verblijfsduur. Individuele bungalows en twee grote huizen met verschillende kamers en salon voor maximaal acht personen. Overal een goed ingerichte keuken. Veel groen, groot zwembad en rondom liggen de rijstvelden van de familie. Dit is een goed alternatief voor een hotel of een villa, ideaal voor langere vakanties. Attente ontvangst.

Secret Garden (plattegrond D3, 61): Jl. Sriwedari 63X ☎ 0817 564 486 📧 secret-garden-ubud-ubudhotelsbali.net/fr. Tweepersoonskamers voor 300.000-500.00 Rps. Wifi. Aan het einde van een steegje, achter hotel Rumah Taman. Vier grote, naast elkaar gelegen cottages voor twee personen. De huisjes liggen te midden van het groen en hebben elk een klein terrasje (niet heel bijzonder). Maar het belangrijkste vind je binnen: een zithoek, badkamers (deels buiten), keuken en, op de bovenverdieping, een schitterend uitzicht op de jungle vanuit je bed. Vriendelijke ontvangst. Geen ontbijt.

Pajar House (buiten plattegrond, via D2, 39): Kelabang Moding, ongeveer 3,5 km ten noorden van het centrum (gratis pick-up) ☎ 90 06 50 @ pajarhouse@gmail.com 📧 pajarhouse-ubud.com. Tweepersoonskamers voor 650.000-700.000 Rps, afhankelijk van het comfort. Wifi. Wij hebben een zwak voor dit betoverende adres dat tegen een tempel aan ligt, in een landelijk gebied, ver van alle drukte. Er zijn slechts zo'n vijftien individuele bungalows met een traditionele architectuur, verspreid over een kleine tuin met zwembad. Uitstekend comfort (airco, minibar enzovoort), privéterras waar je

kunt ontbijten en fantastische badkamers (deels buiten). Op verzoek gratis pendeldienst naar het centrum (je krijgt een telefoon), verhuur van fietsen en scooter. Organiseert ook excursies. Een paar kilometer verderop verhuurt dezelfde eigenaar ook zeven grote en fraaie kamers tegen een iets hogere prijs, in een villa te midden van de rijstvelden. Een betoverend landschap met in de verte de silhouetten van de bergen Agung en Batukau.

Mawa House (plattegrond B6, 35): Jl. Nyuh Bojog (ten zuiden van Monkey Forest) ☎ 97 40 59 📧 mawahouseubud.com. Tweepersoonskamer voor 600.000 Rps. Wifi. In een wat afgelegen gebied dat inmiddels ontwikkeld wordt, maar nog wel rustig is. Een leuk huisje bij de eigenaar thuis. Je moet eerst door het woongedeelte om bij het hotelgedeelte te komen, achter een muur. Het hotel bestaat uit gebouwen met twee verdiepingen waarvan de daken een afdak vormen boven het zwembad in de kleine, maar weelderige tuin. Er zijn slechts zo'n tien kamers, ruim, modern en comfortabel (airco en ventilator, stortdouche). De meeste kamers hebben een terras en leuke, beschilderde houten deuren naar de badkamer toe. Rustige ontvangst.

UBUD WORDT OMRINGD DOOR RIJSTVELDEN.

Kedewatan

Circa 5 km ten noordwesten van Ubud. Langs de weg van Ubud naar Kedewatan vind je veel galerijen met schilderkunst. Steek de brug van Campuhan over en loop voorbij de kunstacademie Sesri en het Nekamuseum. Bij het kruispunt sla je rechts af richting Payangan. Neem daarna de weg links. Je bevindt je boven de gouden vallei van de Ayungrivier. Je waant je in een Balinees schilderij met een waterval van groene terrassen die naar de bedding van de rivier aflopen. Met een beetje geluk zie je boeren werken op het veld en komt het schilderij tot leven.

HET NOORDEN: VAN UBUD NAAR HET BATURMEER

Wij beschrijven hier een route die langs de belangrijkste dorpen en bezienswaardigheden en eveneens de mooiste uitkijkplaatsen komt. Wie niet in Batur wil overnachten, kan zonder problemen deze route of een deel ervan volgen en tegen de avond terugkeren naar Ubud. Het beste vervoermiddel is de auto of de motorfiets, want soms gaat het aardig de hoogte in. Maar er zijn er ook mensen die de route met de fiets afleggen. Een moedige daad, om niet te zeggen heldhaftig.

VAN UBUD NAAR TAMPAKSIRING

De weg van Ubud naar Tegallalang wordt over de hele lengte (en zelfs verder) geflankeerd door winkels en handwerkateliers. Als je over genoeg tijd beschikt, kun je van de gelegenheid gebruikmaken om hier je inkopen te doen.

🦏 **Gentong:** dit dorp ligt circa 3 km van Ubud en is gespecialiseerd in kleine, beschilderde houten dieren.

🦏 In het dorp **Sapat**, 1 km verderop, wordt een groot deel van de beschilderde bloemen gemaakt die je in alle boetiekjes vindt.

🦏 Onmiddellijk daarna volgt het dorp **Penusuan**, dat gespecialiseerd is in houten maskers en beeldjes. Op de binnenplaatsen kun je de jonge beeldhouwers aan het werk zien.

🦏 Aan de rand van het dorp **Tegallagang** heb je rechts een mooi uitzicht op de rijstvelden in terrasvorm. Net een ansichtkaart. Eigenlijk is de toegangsprijs 10.000 Rps, maar er is geen loket, alleen als je een bewaker tegenkomt. Hier kwam Julia Roberts herbronnen in *Eat, pray, love*. Ze heeft goede smaak.

SLAPEN, ETEN

🍴📍 **Kampung Café:** iets voorbij het dorpscentrum, beneden rechts (het staat aangegeven) ☎ 90 12 01 🌐 kampungtari.com. Tweepersoonskamer € 130-170. Een mooi huis op de helling van de heuvel, met een schitterend uitzicht op de in terrasvorm aangelegde rijstvelden en de

kokospalmen. Een hooggelegen terras en een heel stijlvolle inrichting. De keuken mag er zijn. Immense kamers die met veel smaak zijn ingericht. Sober en verfijnd. Je hebt een salon en een prachtige badkamer met ligbad waarin je je een echt filmster voelt. De prijs is natuurlijk niet gering, hoe zou dat ook anders kunnen voor zoveel moois.

🦏 Na Tegallalang ga je rechtsaf naar **Pakudui**. Een klein weggetje klimt over een afstand van bijna een kilometer vrolijk omhoog. In dit dorp worden de grote, houten *garuda's* gemaakt, evenals andere mythologische beelden. Je kunt de werkplaats van

beeldhouwer Made Ada bezoeken (gratis) en je kunt les krijgen (450.000 Rps) in het bewerken van bukshout, teak en hibiscus. De weg blijft doorlopen tot Pujung, dat 3 km verderop ligt.

👤👤 **Sebatu:** een bescheiden boerendorp, net voorbij Pujung. Elk gezin telt minstens een kunstenaar. De inwoners van Sebatu leven dan wel van de vruchten van hun land, maar in hun vrije tijd maken ze erotische beeldjes en muziek. Hun *gamelan* is wereldberoemd geworden sinds de Franse musicoloog Jacques Brunet in 1972 hun muziek op de plaat zette. Dat was een echte openbaring, maar voor de Balinezen is muziek iets heel natuurlijks. Nu reist de groep van Sebatu de hele wereld rond, maar als ze weer thuiskomen, gaat hun leven weer zijn gewone gang.

TAMPAKSIRING

Ongeveer een halfuur ten noorden van Ubud. Langs de weg erheen liggen de plantages van *kopi luwak*, de duurste koffie ter wereld (zie 'Drank' in het hoofdstuk 'Mens, maatschappij, natuur en cultuur'). De heilige bron van Tirta Empul en de Gunung Kawitempel lokken dagelijks honderden pelgrims naar dit rustige, heel gewone stadje.

👤👤👤 **Bron van Tirta Empul:** *toegangsprijs: 30.000 Rps. Sarong en ceintuur verplicht. Je kunt ze ter plaatse huren. Parkeerplaats (tegen betaling). Probeer hier te komen bij volle maan in september, want dan vindt een schitterende ceremonie plaats.* Bij deze heilige bron, die volgens de legende terug te voeren is op de god Indra, worden elke dag busen pelgrims gedopt, die zich komen zuiveren in het wonderbaarlijke water van het Balinese Lourdes.

Je komt binnen in een complex van tempels die verspreid liggen over opeenvolgende binnenplaatsen en die zijn opgeluisterd met bekkens waarin het heilige water stroomt. Onder in het grootste bassin borrelt de bron op en het is juist die manier van 'uit de

grond komen' die de bron haar goddelijke karakter heeft gegeven. En het is inderdaad merkwaardig: water dat uit het water komt. De bron zou sinds de 10de eeuw in gebruik zijn. Het is al honderden jaren de traditie dat de bewoners van de streek minstens een keer per jaar hierheen komen om een steen te wassen in het water van de heilige bron. De verschillende fasen van deze ceremonie staan duidelijk beschreven op een steen die onlangs werd teruggevonden. Tegenwoordig komen de inwoners zich wassen in de aangrenzende bassins waar het water uit openingen spuit. In enkele bekken zwemmen kleine visjes.

Er wordt verteld dat het water van Tirta Empul je geneest en zelfs onsterfelijk maakt. De mannen en vrouwen leggen eerst hun offers op de vele kleurige altaren neer en gaan zich dan ieder aan hun eigen kant wassen. We herinneren je eraan dat het verboden is om hier foto's te nemen, wat eigenlijk nogal vanzelfsprekend is. De aantrekkingskracht van deze plek is nog groter geworden sinds president Soekarno hier zijn oog liet vallen op een oude Hollandse villa waarvan hij zijn buitenverblijf maakte. Het vrij karakterloze gebouw dateert uit de jaren 1950 en is opgetrokken boven aan een lange trap, in een groene omgeving, boven de Tirta Empul. Je ziet het links door de bomen liggen.

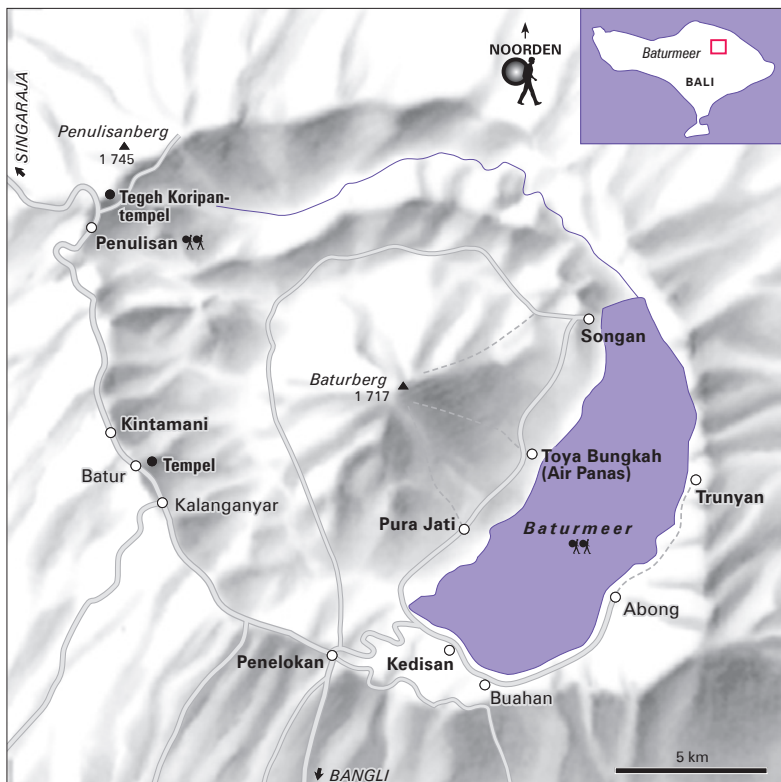
Je kunt deze plek niet verlaten via de ingang. Je wordt daarentegen door een doolhof van kraampjes en winkeltjes geloodst, waar je van alle kanten wordt aangeklampt. De tempelhandelaren, als het ware.

☞ **Pura Gunung Kawi Sebatu:** *in Sebatu. Dag. geopend 8.00-15.00 u. Toegangspreis: 30.000 Rps. Sarong te huur.* Niet te verwarren met de haast gelijknamige buurman. Heilige waterbronnen, tempel, mooie bloemsculpturen en een badgedeelte voor de plaatselijke bevolking (niet betreden). Deze tempel is nog altijd in gebruik en minder toeristisch.

☞ ☞ **Gunung Kawi:** *in de hoofdstraat van Tampaksiring. Dag. geopend 7.00-18.00 u. Toegangspreis: 30.000 Rps. Parkeerplaats (tegen betaling). Je kunt een ceintuur lenen, mits je een kleine donatie doet.* De tempel bestaat uit twee rijen van identieke pagoden van circa 5 m hoog en ligt ingesloten in de vallei, helemaal beneden tussen de prachtige rijstvelden. Daal de trap met 230 treden van keien af en je komt bij deze fraaie plek aan beide oevers van de Pakrisanrivier. De uit de rotsen gehouwen en in nissen ingebouwde mausolea doen denken aan de rotstempels van Ajanta in India en zouden dateren uit de 10de eeuw. Niemand kent hun precieze bestemming. Volgens sommigen liggen hier koning Udayana en zijn familie begraven, terwijl de legende wil dat de reus Kebo Iwa ze eigenhandig uitgroef met zijn nagels. Breng zeker ook een bezoek aan het merkwaardige klooster met cellen die zijn uitgehouwen in een rots waaruit heilig water stroomt. Er wordt verteld dat koning Anak Wungsu hier in de 11de eeuw, ver van de pracht en praal van het hof, zijn laatste dagen sleet.

BATURMEER

☞ ☞ De stijgende weg naar het Baturmeer laat een veel landelijker Bali zien, de vegetatie verandert naarmate je hoger komt. Geen rijstvelden meer, maar tuinbouw en sinaasappelboomgaarden. Je komt bij het op 1400 m hoogte gelegen Baturmeer via een klein dorpje, Penelokan, dat niet meer is dan een toeristisch gehucht met enkele hotels en restaurants, maar bij helder weer heb je er een grandioos panorama op de vulkaan en het meer. Je moet betalen als je het dorp binnenrijdt. Je zult ook de verkopers van sarongs, benen afgodsbeeldjes en schaakspellen niet kunnen ontlopen. Maar je wordt beloond

OVERZICHTSKAART HET BATURMEER

met een werkelijk onvergetelijk uitzicht op de Baturvulkaan (1717 m) en de Abangvulkaan (2152 m), met in de diepte het meer. Een kronkelige weg van 8 km leidt naar Kedisan, dat 500 m lager ligt, aan de oever van het meer. Het water verandert van kleur afhankelijk van het weer en het blauw van de lucht. Dit vulkanische meer zou een diameter hebben van meer dan 10 km.

De Baturvulkaan is nog niet uitgedoofd en komt soms op een wrede manier weer tot leven. In 1917 kwam de lava tot in het dorp, maar stopte vlak voor de tempel. Gelukkig maar, want onderweg had hij al meer dan duizend slachtoffers gemaakt. In 1926 was er weer een uitbarsting, maar deze keer niet zo hevig. De inwoners besloten zich hoog op de rotsen van Kintamani te vestigen en namen de altaren van de Ulun Danutempel, waarvoor de lava zo miraculeus was gestopt, met zich mee (zie onder 'Kintamani').

Het hele gebied wordt druk bezocht, maar de meeste bussen met toeristen beperken hun excursie tot het bewonderen van het uitzicht in Penelokan en een lunch in een van de restaurants.

In de buurt van het meer zijn wat diefstallen gemeld, dus pas op je spullen.

CULTUUR

NIET STOREN! | Naar verluidt was het Shiva zelf die Bali uitkoos om er op de heilige plaatsen twee vulkanen neer te zetten, de Agung en de Batur. Die laatste is de verblijfplaats van tientallen goden en godinnen die de gelovigen liever niet storen. Alleen de toeristen en een paar plaatselijke gidsen nemen het risico. Vreemd in de ogen van de Balinezen.

Penelokan

Het eerste dorp dat je tegenkomt in de streek rond het meer. *Penelokan* betekent letterlijk 'de plek vanwaar je kijkt'. Een dorp dat zijn naam niet zomaar ergens vandaan heeft.

- *Je moet betalen als je het dorp binnenkomt: 30.000 Rps per persoon, 5000 Rps extra voor een voertuig.*

SLAPEN, ETEN

Een goede tip: neem een trui mee, want je bent op 1450 m hoogte en 's nachts kan het hier fris zijn. Je kunt het beste overnachten in Kedisán,

het dorp aan de zuidoever van het meer, of in Air Panas (Hot Springs), het dorp op de westelijke flank van het meer (zie verderop).

Kedisán

Het dorp dat onder Penelokan ligt, aan de oevers van het meer. Je komt er via een bochtige weg waarop voortdurend vrachtwagens af en aan rijden met vulkanisch zand voor de bouwsector. Behalve het meer valt er trouwens niets te beleven. Je kunt hier eventueel overnachten.

SLAPEN, ETEN

 Hotel Segara: aan de linkerzijde als je naar *Toya Bungkah* gaat ☎ (0361) 513 78 @ hotelsegara@plasa.com 📄 ibdyellowpage.com/hotelsegara. Kamer voor circa 150.000 Rps. Bar en buffet. Het geheel is aan een opfrisbeurt toe. Je kunt van hieruit de Baturberg beklimmen: 400.000 Rps voor een groep tot vier personen. Over de prijs kan nog worden onderhandeld, zeker als je met meer mensen bent.

oever van het meer. Van daaruit loopt een smalle weg naar het dorp Trunyan, dat nog 30 min verder ligt. Deze weg loopt over het hele traject langs het meer.

 Bootexcursie: na jarenlange ellende (oplichterij en zelfs chantage) lijkt de organisatie van de boottochtjes op het meer eindelijk beter geregeld te zijn. Er worden nu vaste prijzen gehanteerd, die bij het loket bij de aanlegsteiger zijn aangegeven (bij ons laatste bezoek was het 300.000 Rps per persoon). Je kunt inschepen voor een tocht van 2-3 uur met een kleine motorboot die zeven passagiers kan vervoeren. De prijs per persoon daalt naarmate de bezetting van de boot stijgt. Ben je alleen of met zijn tweeën, dan wordt dit toch een vrij dure grap, maar met vijf of zes is het heel betaalbaar. De excursie voorziet in drie stopplaatsen (maar zelfs al wordt de reisroute duidelijk gespecificeerd aan het loket, het hu-

WAT IS ER TE DOEN?

  Tocht met de motorfiets of te voet: vanuit Kedisán kun je te voet of met een voertuig naar het dorpje Buahan en zelfs naar Abong gaan (reken op 1 uur lopen). Als je met de motorfiets bent, moet je beslist doorrijden tot Abong. Dit is een minuscuul, landelijk dorpje aan de

meur van de kapitein is maar al te vaak doorslaggevend voor de duur van het uitstapje. En die man heeft er meestal weinig zin in.) Een eerste stopplaats is in het dorp Trunyan, een tweede bij de begraafplaats van dit dorp (die een beetje verderop ligt) en een derde in Air Panas (Hot Springs of Toya Bungkah), aan de andere kant van het meer. En dan terug naar Kedisan. Je kunt ook in Air Panas blijven om er te overnachten en de Batur te beklimmen. Maar we herhalen het: je zult

echt niet veel missen als je deze boottocht niet maakt. In feite moeten we je zelfs aanraden om de boten te laten voor wat ze zijn (de verklaring hiervoor vind je verderop, bij Trunyan en het bezoek aan de begraafplaats aldaar). Wil je het toch doen, onthoud dan dat de boten varen tussen 8.00 en 17.00 u. Bij de prijs van de excursie is de toegangsprijs voor het dorp Trunyan en voor de begraafplaats inbegrepen. En betaal geen roepia meer dan nodig.

Trunyan

Dit dorpje aan de oostoever van het meer kun je alleen te voet of met een boot bereiken, vanuit Kendisan. Zie de uitleg hiervoor.

Niet als Tenganan is Trunyan een dorp van Balis Agas, wat 'oorspronkelijke Bali-nezen' betekent. Het ligt heel afgelegen aan de oever van het meer en is zo geïsoleerd dat zelfs de hindoeïstische invloed hier tot enkele jaren geleden nog niet speelde. De bewoners zijn trouw gebleven aan hun oude geloof en er worden geen crematies verricht. De doden worden gewoon op de begraafplaats neergelegd, waar de lichamen snel ontbinden. De lijken worden beschermd door een soort driehoekige kooi van gevlochten palmladeren. De toeristen verdringen zich om wat beenderresten te zien liggen op de grond van de begraafplaats. Echt boerenbedrog noemen wij dat, een mooi lokaas voor morbide reizigers. Wij raden een bezoek aan deze begraafplaats af.

Je kunt natuurlijk het dorp bezoeken, maar laat de begraafplaats links liggen, zelfs al is het toegangsgeld bij de prijs van het bootkaartje inbegrepen. Het is alleen maar een voorwendsel om je nog meer geld af te troggelen. Want de bewoners zijn helemaal niet gastvrij en willen in feite alleen maar zo veel mogelijk roepia's binnenhalen. Toen wij er waren, wilden ze ons koste wat kost meenemen naar een negentigjarig vrouwtje in staat van ontbinding. Vriendelijk bedankt. De bewoners houden het standbeeld van hun beschermgod, dat met zijn 4 m hoogte het grootste van het eiland zou zijn, angstvallig verborgen. En voor de rest valt hier niets te zien of te beleven.

Toya Bungkah (Hot Springs of Air Panas)

Op de westoever van het meer, circa 4 km van Kedisan. Je kunt in Penelokan een *bemo* nemen. Vanuit Kedisan rijden niet veel *bemo's* hierheen, maar je kunt er ook te voet komen (1 tot 1¼ uur lopen). Liften is een andere mogelijkheid. De smalle, bochtige weg loopt door een merkwaardig, desolaat landschap, tussen afgekoelde lavastromen. Hier en daar zie je de fundamenten van huizen staan. De overheid heeft de bouw laten stilleggen omdat het risico van vulkaanuitbarstingen hier te groot is. Meer dan de begane grond zie je niet.

Het kleine dorp Air Panas is in feite heel gewoon, maar toch is het er druk, want dit is het meest praktische vertrekpunt voor mensen die de Baturberg wil beklimmen. In Kedisan en vooral in Air Panas word je overspoeld door aanbiedingen van gidsen die je naar de top van de Baturberg willen brengen. Het is vaak vrij zwaar, zelfs heel zwaar, vinden onze lezers.